

Yazar Hakkında

Ward Farnsworth, Teksas Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı ve John Jeffers Araştırma Bölüm Başkanı'dır. Geçmişte Boston Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Hukuk Profesörü'ydü ve Akademik İlişkiler Dekan Yardımcılığı görevini yürüttü. ABD Yüksek Mahkemesi üyesi Anthony M. Kennedy'ye ve ABD Yedinci Yargı Bölgesi Temyiz Mahkemesi üyesi Richard A. Posner'a hukuk danışmanı olarak hizmet verdi ve Lahey'de İran-ABD Hukuk Kürsüsü'nde Hukuk Müşavirliği yaptı. Hukuk doktorasını yüksek onur derecesiyle Chicago Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde ve hukuk lisansını Wesleyan Üniversitesi'nde tamamladı.

Farnsworth hukuk, felsefe, güzel söz söyleme sanatı ve satranç alanında kitaplar yazdı. Aynı zamanda hukuk ekonomi analizi, hukuki yorum, hukuk felsefesi ve bilişsel psikoloji alanlarında akademik makaleler yayımladı. Amerika Hukuk Enstitüsü Üçüncü Düzenleme, Haksız Fiil: Ekonomik Zarara İlişkin Yükümlülükler adına Raporör olarak çalışmaktadır.

BEYAZ BAYKUŞ: 84
FELSEFE: 10

WARD FARNSWORTH / SOKRATİK YÖNTEM
Orijinal İsmi: The Socratic Method: A Practitioner's Handbook

Copyright © 2021 by Ward Farnsworth. All rights reserved. Published by arrangement with
Godine.

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü

Yayın Koordinatörü: Kaan Cumaloğlu

Çevirmen: Müge Özçelik

Editör: Gamze Büyükkaya

Son Okuma: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştu

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Samet Ersöz-Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender

Beyaz Baykuş: Ocak 2023
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-850-1

© Beyaz Baykuş

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

[facebook.com/beyazbaykusyayinlari](https://www.facebook.com/beyazbaykusyayinlari)

twitter.com/beyazbaykusy

[instagram.com/beyazbaykusyayinlari](https://www.instagram.com/beyazbaykusyayinlari)

www.beyazbaykus.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

Destek Dukkan

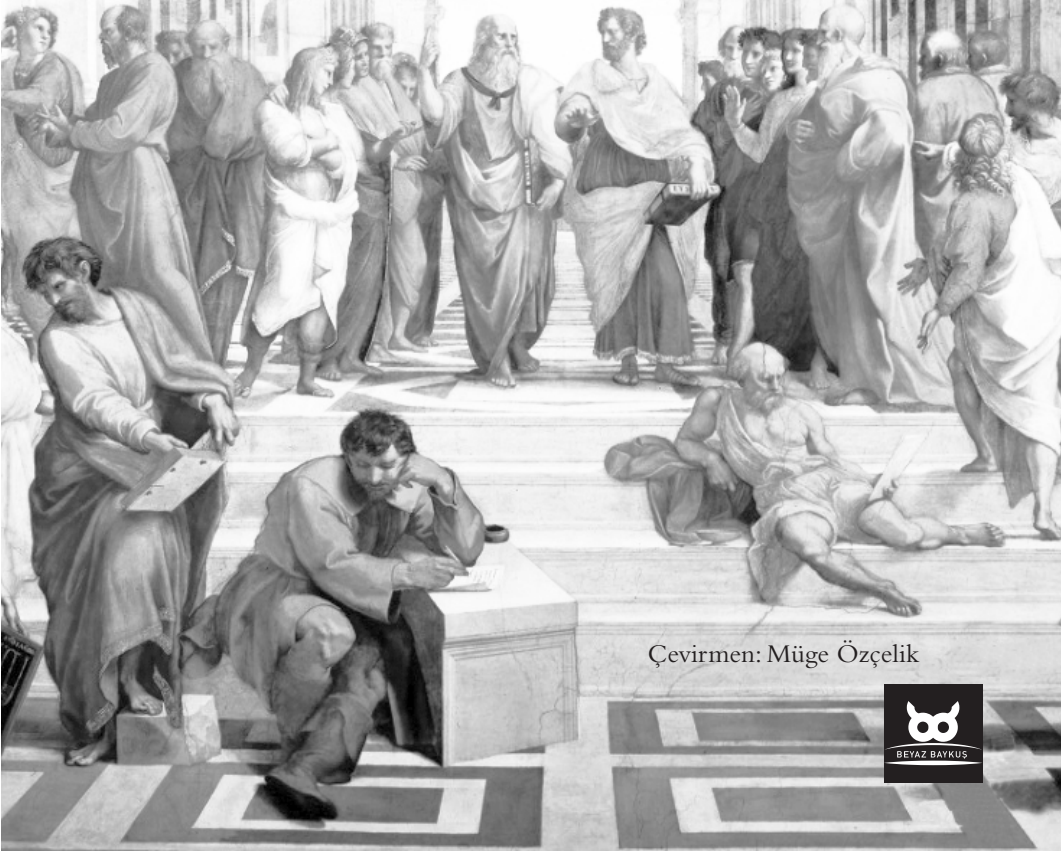
Beyaz Baykuş Yayınları, Destek Yayınları'nın tescilli markasıdır.

WARD FARNSWORTH

SOKRATİK YÖNTEM

Düşünmeye dair bir kullanıcı kılavuzu

Çevirmen: Müge Özçelik

BEYAZ BAKUS

“21. yüzyılın bu nefret ortamında antik Atina’dan duyulan bir ses bize bir alternatif sunuyor; gerçek ve biraz da tevazu... Herkes bu olağanüstü kitabın peşine düşmeli. Sokratik yöntemi tüm ilginçliğiyle sunarak, Amerika’nın politik hayvanat bahçesindeki fanatik, mantıksız, aşırı eleştirici vahşi hayvanları ehlileştirmek gibi göz korkutucu bir görevin üstesinden geliyor.”

– Wall Street Journal

“Bilge, seçkin ve zarif.”

– The Millions

“Sokratik yöntem, anlaşmazlık durumlarında mantık yürütme sürecini yavaşlatır ve etraflıca düşünmeye imkân tanır. Bu yüzden, diyor Farnsworth, Sokratik yöntem günümüzdeki bazı sosyal salgınların panzehridir.”

– George F. Will

“Harika bir kitap. Seçkin ve zarif ama aynı zamanda bilgilendirme görevini öyle kaygısızca yerine getiriyor ki asla bilgiçlik taslıyormuş gibi görünmüyor.”

– Rebecca Goldstein, *Plato at the Googleplex* yazarı

“Kötü birkaç Amerikan filmi, ne yazık ki Sokratik sorgulama ve öğretim yöntemini zorlayıcı bir öğretim şekliymiş gibi gösterdi. Ancak Sokratik yöntem Sokrates için bambaşka bir şeydi ve ciddi bir entelektüel dürüstlüğün kalbinde yer alıyordu. Ward Farnsworth’un bu önemli kitabı, klasik kaynakları ortaya çıkarması açısından etkileyici bir bilgi kaynağı olmakla kalmıyor, aynı zamanda bize, Sokratik yöntemin gerçekte ne olduğuyla ve onu neden bile bile

göz ardı ettiğimiz ya da ciddiye almadığımızla ilgili en iyi açıklamayı sunuyor.”

– Frederick Schauer, David ve Mary Harrison Virginia Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ordinaryüs Profesör

“Çoğumuz tesadüfen Sokratik yöntemle başvuruyor ve bazılarımız da onu uyguladığını sanıyor. Fakat, ancak Ward Farnsworth’un bilgi yüklü, ilham verici kitabını okuduktan sonra Platon’un öğretilerinin derinliğini takdir edebilir ve verdiği derslerin, müzakereci akıl yürütme ve mantıklı tartışmanın yerini eleştirel ve aceleci yargıların aldığı bir dünyada tam da ihtiyaç duyulan şey olduğunu anlayabiliriz.”

– Stanley Fish, *Winning Arguments* yazarı

“Büyük bir başarı. Bunun gibisi yok. Hem öğrenciler hem de genel okuyucular için kusursuz bir kaynak.”

– A. A. Long,
Epictetus: A Stoic and Socratic Guide to Life yazarı

“Güzel yazılmış, son derece özenli ve çok yönlü bir kitap. Ward Farnsworth, Sokratik yöntemle, Platon’un erken dönem diyaloglarında olduğu şekilde yepyeni bir anlayış getiriyor, sonra da onu, zekâyı iyileştirme yöntemi olarak nasıl içselleştirebileceğimizi gösteriyor.”

– Henry Abelove,
Wesleyan Üniversitesi İngilizce Fahri Profesörü

“Ward Farnsworth’un *Sokratik Yöntem*’i, sadece akademisyenlerin, avukatların ve hukuk öğretmenlerinin değil, mantıklı düşünme çalışması yapmak isteyen herkesin ilgisini çekmeyi hak ediyor. Sağlam akademik temeller üzerinde yükselen kitap, sadece birkaç

akademik çalışmanın başardığı şeyi başarıyor; sıradan okuyucuya da hitap ediyor. Aslında bu bir uygulama kılavuzu. Onu hem antik düşünceyle ilgili bilgi dağarcığınızı genişletmek hem de tüm düşününlerin faal kalmak için yapması gereken zihinsel egzersizleri yapmak için okuyun.”

– Paul Woodruff, *The Garden of Leaders: Revolutionizing Higher Education* yazarı

“Ward Farnsworth’un dâhice yeni kitabı *Sokratik Yöntem*, eğitimde, siyasette, işte ve günlük ilişkilerde, gerçeği keşfetmenin veya en azından ona yaklaşmanın en önemli ve etkili yollarına dair güçlü görüşler sunuyor. Farnsworth, Sokrates’in bilgeliğine dayanarak, yalnızca Sokratik söylemin neden gerekli olduğunu değil, aynı zamanda bu tür söylemlerin olumlu ve onaylayıcı bir tarzda nasıl ele alınacağını da netleştiriyor. Bu, Amerikalıların giderek daha fazla sadece kendileriyle aynı düşüncede olanlarla konuştuğu ve karşıt görüştekilere nefretle yaklaştığı günümüz derin siyasi kutuplaşma ortamında özellikle önem taşıyor. Şüphesiz sosyal medyanın doğuşuyla da desteklenen bu durum, iyi işleyen bir demokrasiye ciddi bir tehdit oluşturuyor. Ulus olarak bugünleri atlatmak ve demokrasimizin en temel dayanaklarını korumak istiyorsak, hepimiz, Sokratik söylem oluşturmayı öğrenmeli ve açık fikir, sıkı sorgulama ve dürüst tartışma prensiplerine kucak açmalıyız. Bu kitap, Amerikan demokrasisini korumak isteyen herkesin ihtiyaç duyduğu dersleri sunuyor.”

– Geoffrey R. Stone, Edward H. Levi Chicago Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ordinaryüs Profesör

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
1. Sokratik Problem	21
2. Yönteme Karşı Doktrin	38
3. Yöntemin Unsurları	46
4. Sokratik İşlev	62
5. Soru ve Cevap	72
6. Elenkhos (Fikir Çürütme)	85
7. Tutarlılık	101
8. Sistol ve Diyastol	114
9. Analogiler	129
10. Diyaloğun Sokratik Kuralları	143
11. Cehalet	166
12. Aporia (Açmaz)	182
13. Sokratik Kazançlar	195
14. Sokratik Ahlak	211
15. Sokrates ve Stoacılık	228
16. Sokrates ve Septikler	251
17. Prensipleri Bulmak	267
18. Prensipleri Sorgulamak	279
SON SÖZ: Sokratik Tartışma Kuralları	299
ÇEVİRİLER VE KAYNAKÇA	309
KAYNAKÇA	313

ÖNSÖZ

Sokratik yöntem bir düşünce tarzıdır. Zekâya açılan bir yol, Saptallığın panzehridir. Bunu en başından söylemek gerekir çünkü pek çok insan, onu gerçekten dikkate alanları kastediyorum, Sokratik metodu bir öğretim tekniği olarak görür. Evet, bir öğretim tekniği olduğu doğrudur ancak onun okullarda faydalı olmasının asıl sebebi, önemli konular karşısında başvurma eğiliminde olduğumuz düşünce şeklerinden çok daha iyisi olmasıdır. Sokrates, insanları, nasıl sorgulayacağımızı bize göstermek için sorgulamadı. Bunu bize nasıl düşünmemiz gerektiğini öğretmek için yaptı. Sokratik yöntemi, konunun uzmanlarına ya da özel durumlara özgü bir araç olmaktan çıkarıp topluma mal eden de budur. Elinizdeki kitap bir kullanıcı kılavuzudur ve ilk dersimiz şudur: Herkes bu yöntemin bir kullanıcısıdır ya da günün birinde kullanıcısı olacaktır.

Bu kitap Sokratik yöntemi ve onun nasıl kullanıldığını anlatır; Sokrates'in, Platon'un diyaloglarında geçen özgün yöntemini. Kitap, zihnin işleyişi üzerine yazılmıştır. Aynı zamanda Sokrates'in felsefesine daha genel ve pratik bir giriş olma özelliği taşır. Sokratik felsefe, sadece zor soruları cevaplandırان değil, zor soruları *soran* ve onları takip eden bir yaklaşım olduğu için aradan geçen bunca yıla rağmen hâlâ heyecan verici olmayı sürdürür. Sokratik düşünce bilgeliğe giden bir yoldur ama söz konusu olan sınırları belli bir bilgelik değildir. Sokratik düşünce bilgeliğin sınırlandırılabilmesine inanmaz ve bizleri küçüklü büyüklü her tür sorunu düşünmeye teşvik eder; nasıl yaşamalıyız ya da köpeği kim gezdirmeli gibi.

Kitap aynı zamanda insanların hâlâ ilginç bulduğu eski bir düşünce okulu olan Stoacılığın ortaya çıkış hikâyesini de anlatır. Günümüze dek varlığını sürdüren Stoa öğretileri, Sokrates'in öğretilerinden doğmuştur; Stoacıların sözleriyle ilgilenenlerin Sokrates'in sözleriyle ilişkisini mutlaka anlamalıdır. Sokrates'le ilgilenenler de aynı şekilde Stoa öğretilerinde, Sokratik düşüncenin günlük hayata nasıl adapte edildiğinin örneklerini görebilirler.

Sokrates'in öğretileri aynı zamanda, her tür zor konu hakkında yapılan konuşmaları bir üst seviyeye taşıyabilir. Sokratik yöntem, diğer her şeyin yanında, korkusuzca soru sormak ve soruları yanıtlamak demektir; kendi düşüncelerini dile getirmek ve başkalarının düşüncelerini duyduğunda öfkeye kapılmamak demektir, gerçeği sevmek ve onu bilip bilmediğin konusunda alçakgönüllü davranmak demektir. Diğer bir deyişle, Sokratik yöntem tartışma kültürümüzden yitip giden bütün o iyi şeylerle ilgilidir.

* * *

Kitabın amacını kısaca özetledik. Şimdi bunu biraz açalım.

→ 1. Bundan 2500 yıl kadar önce Platon, ahlaki ve diğer bazı sorularla ilgili bir dizi diyalog yazdı. Bu diyalogların çoğu, özellikle de günümüzde en eskileri olarak kabul edilenler hep aynı kalıptadır. Platon diyaloglarında kendisine yer vermez. Diyaloglar Sokrates'in başkalarıyla yaptığı konuşmalardan oluşur. Sokrates çoğunlukla karşısındaki kişilere, cevabını bildiklerini düşündükleri sorular sorar. Onların cevaplarını değerlendirir, savlarını çürütür ve onlara aslında konuyu sandıkları kadar iyi bilmediklerini gösterir. Okuyucular da kendileri için aynı iddida olma eğilimindedir. Bu, kulağa düz mantıklı gibi gelebilir

ama Sokrates'in yöntemi ve onu uygulama sebepleri bize pek çok şey hakkında düşünmek için iyi bir fırsat sunar. Biz bu yönleme Sokratik yöntem diyeceğiz.

Sokratik yöntem sıklıkla, klasik zihnin en önemli ürünlerinden biri olarak tanımlanır. 20. yüzyılın en seçkin antik felsefe akademisyenlerinden biri olarak kabul edilen Gregory Vlastos, bu yöntemin "insanlığın en büyük başarılarından" biri olduğunu söyler çünkü:

Sokratik yöntem, ahlaki bir sorguyu tüm insanlara hizmet eden bir teşebbüse çevirir. Onu uygulamak için felsefi bir düşünce sistemine bağlı kalmak, özel bir tekniğin ustası olmak ya da teknik terimlere hâkim olmak gerekmez. Sağduyuya sahip olmak ve ortak bir dil kullanmak yeterlidir.¹ Yöntem hukukta, siyasette ve gerekçeli hükme ihtiyaç duyan diğer bütün konularda faydalıdır. John Stuart Mill, Sokratik yöntemi kendi düşünme şekli üzerinde derin etkileri olan, güçlü bir kazanç olarak görür ve bunu Platon üzerine yazdığı bir makalede, "İnsanlık ona, bu benzeri olmayan, en büyük hediyesi için çok şey borçlu" sözleriyle belirtir.² Kısacası bu yöntem Sokrates'in en değerli mirası, Sokrates de Batı düşünce tarihinin belki de en bilinen kişisidir. Bu sebeple herkesin Sokratik yöntemin temel prensiplerine aşına olduğunu düşünebiliriz ancak çoğu kişi öyle değildir ve en entelektüel olanlar bile Sokrates'in öğretilerinden bir fayda, en azından doğrudan bir fayda sağladıklarını hissetmezler. O halde Sokratik yöntemin değeri (hiç olmazsa bu konudaki şöhreti) ve hakkındaki popüler görüş arasındaki bu çelişkinin sebebi nedir?

Bence üç sebep var. Her şeyden önce yöntem Platon'un diyaloglarında hiçbir zaman net bir şekilde açıklanmaz. Farklı konular hakkındaki tartışmaların gölgesinde kalır. Onu ancak

1. Vlastos, "The Paradox of Socrates", 20.

2. Robson, *Collected Works of John Stuart Mill*, 11:46.

Sokrates'in konuşmalarından, hareketlerinden ve nedenlerle ilgili yaptığı yorumlarından çıkarımlar yaparak anlayabiliriz; bir diyalogu açıp da doğrudan talimatlar bulmayı uman bir okuyucu hayal kırıklığına uğrayacaktır.

İkincisi, diyaloglardaki tartışmalar ve bizzat Sokrates'in kendisi bazen fazlasıyla itici olabilir. Karakterler çoğunlukla okuyucunun çok da ilgisini çekmeyen bir soru hakkında tartışır. Nihayetinde bu soruya verecek iyi bir cevapları olmadığı sonucuna varırlar ve bu sonuca varana dek yaptıkları tartışmalar bazen okuyucuya fazla detaylı ve şekilci gelebilir. Tartışmaların arasında gezintiye çıkıp yöntemden keyif almaya, ondan bir şeyler öğrenmeye çalışmak çoğu okuyucu için, en ılımlı tabirle, zaman içerisinde edinilen bir zevktir.

Üçüncüsü, Sokratik yöntem hiçbir zaman popüler olmayacaktır çünkü çoğu insanın, istediğini sandığı şeyleri sunmaz. Sokrates'in öğretileri hiç kimseyi daha zengin ya da ünlü yapmayı vaat etmez. Ölümünden sonra ödüllendirme sözü vermez. Bize acı çektiren soruları yanıtlamaz ve düşüncelerimizin doğru olduğunu da onaylamaz. Öğretiler sadece bilgeliği sunar ve iyi şeyler hep biraz sıkıntı çekerek elde edilir. İnsanoğlu geçmişte ya da günümüzde ne bilgeliğe fazla açlık duydu ne de sıkıntıya fazla tolerans gösterdi.

Bütün bu hususlar Sokratik yöntemin neden çoğu insan tarafından bilinmediğini ve okullarda öğretilmediğini açıklar. Oysa okullarda öğretilmelidir. Yöntemin basit ve ikna edici ilkelerini kavramak kolay, onlara hâkim olmak ise zordur. Felsefe hakkında başka hiçbir şey bilmeyenler bile bu yöntemle başarı sağlayabilirler. Yöntemin sadece Platon'u ilgilendiren konularda değil, günümüz insanını ilgilendiren bütün konular üzerinde düşünmeye ve tartışmaya faydası vardır. Ayrıca antik zamanlardaki anlamıyla mutluluğa giden yolu da vaat etmektedir; daha iyi bir ruh halini olmasa bile daha iyi bir hayatı.

Bu kitabın amacı diyalogların yapamadığını yapıp yöntemi herkesin anlayabileceği şekilde ortaya koymaktır. Kitapta, Sokrates'in düşüncelerini, özellikle de yöntemini daha anlaşılır hale getirmeye çalışacağız.

→ 2. Sokrates ve Platon hakkında yazılmış bunca kitap varken bir yenisini daha yazma zahmetine neden girdiğimi anlatmam gerekir. Söz konusu kitapların neredeyse tamamı felsefe akademisyenleri tarafından yazılmıştır. Bu akademisyenlerin görevi Platon'la ilgili her şeyi okumak, yazdıklarının en iyi nasıl yorumlanabileceği üzerine kafa yormak ve öğrencilerine aynılarını yapmayı öğretmektir. Söz konusu akademisyenlerin yazdıklarını beğeniyle okuyorum ama asıl ilgimi çeken soru, Sokratik yöntemin sadece öğretmenler tarafından değil, herkes tarafından nasıl *kullanılabileceği*; yani ona hayvanat bahçesindeki bir hayvanmış gibi değil de bir çiftlik hayvanıymış gibi yaklaşımdan söz ediyorum. Bu, mütevazı bir yaklaşım farkı; ben Platon'un ne anlatmaya çalıştığını merak ediyorum ve bu soruya cevap ararken de pek çok akademisyenden alıntı yapacağım fakat daha çok yöntemin uygulanabilir yönlerine odaklanmak istiyorum. Bu kitap felsefeye Sokrates gibi yaklaşanlar (hayata ve onun nasıl yaşanması gerektiğine dair çıkarımlar yapmayı günlük bir aktivite haline getirenler) ve Sokrates'in bu yaklaşımın nasıl daha iyi uygulanabileceği hususunda söylediklerini bilmek isteyenler için yazılmıştır.

Pratikte bu, kitabın ileri sürülen her konu hakkında tam bir metin çözümlemesi yapmaya diğer kitaplardan daha az zaman ayıracağı anlamına gelir. Platon bizlere üzerinde tartışabileceğimiz sonsuz kaynak sunar. Onun hakkındaki herhangi bir iddiayı bir rakibe ya da bir eleştiriye karşı savunmak için çok fazla zaman ve sayfa sayısı gerekir. Oysa ben bu kitabın makul bir sayfa sayısına sahip olmasını istedim ve kanıtlarla ortaya konulmuş

her konunun peşinden gitseydim bunu sağlayamazdım. Bu sebeple, kitapta pek çok zor soruyu kısaca ele alıp sadece kökenine ışık tutacak ve daha fazlasını okumak isteyenler için nereye başvurabileceklerini gösteren dipnotlar sunacağım. Detaylı yorum isteyen okuyucular için aralarından seçebilecekleri yüzlerce kitap var. Bunların birçoğunu kitabın kaynakça bölümünde listeledim ama yine de bu liste konumuz hakkında yazılmış eserlerin tam ve güncel bir kataloğu olmaktan çok uzak; çoğunlukla sadece adını andığım eserleri kapsıyor. Yine de ilgili okuyuculara bu literatüre giriş için yeterli olacaktır.

→ 3. Birkaç yıl önce *The Practicing Stoic* (Uygulamalı Stoacılık) isimli bir kitap yazdım. Antik Stoacı felsefenin günümüzde hâlâ ilgi gören fikirlerini ele alan bir kitaptı. Elinizde tuttuğunuz kitap, aslında o kitabın giriş bölümü sayılabilir. Bu kitap Stoacılığın nereden geldiğini anlatır. Stoacılar kendilerini Sokrates'in mirasçıları ve takipçileri olarak görürler ve Sokrates'in onlar üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Stoacılığın etnik öğretileri gerçekten de Sokrates'in öğretilerinin detaylı bir uzantısı kabul edilebilir. Bu kitapta bunun sebeplerini göreceğiz. Okuyacaklarınızdan keyif almanız için Stoacılık hakkında bilgi sahibi olmanız gerekmez ama o konuya ilgi duyanların bu kitabı da ilginç bulacaklarından eminim. Çoğu okuyucu Stoacılığa ilgi duyar çünkü bu felsefe, diğer bazı felsefelerin aksine günlük hayata her zaman adapte edilebilir. Sokrates'in öğretileri de öyledir. Onlar da her zaman fayda sağlayan bir düşünce yapısı yaratırlar. Bu, ileride de göreceğimiz üzere, Epiktetos'un düşünce yapısıdır ve bu tarz düşünce daha birçok Stoacı öğretinin de kendiliğinden ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Günümüzde, kendileri bunun bilincinde olsalar da olmasalar da hâlâ pek çok taraftara sahip bir diğer felsefi gelenek olan Septisizm (Şüphecilik) için de benzer şeyler söylenebilir. Eski

Septikler, Sokrates'in öğrencileri, Stoacıların rakipleriydi. İlerleyen kısımlarda onların görüşlerine de yer vereceğiz.

→→ 4. Bu kitap aynı zamanda Sokratik öğretileri, günümüzdeki kültürel ve politik sorunlarla nasıl ilişkilendirebileceğimize dair bazı fikirler sunar. Şimdi tarihe kısa bir yolculuk yapalım. Eski Romalılar suyu istedikleri yerlere ulaştırabilmek için karmaşık boru şebekeleri kurmuştu. Bu ağlar olağanüstüydü ama boruların büyük kısmı kurşundu ve su, beraberinde kurşunu da taşıyordu. Düşünce okullarından biri, Roma'nın gerilemesini ve çöküşünü kısmen buna bağlar; kurşun zehirlenmesi yavaş yavaş etkisini göstermiş, pek çok Romalının, özellikle de en tepedekilerin düşünce ve muhakeme yeteneğini zayıflatmıştı. Bu, ispatlanmaya muhtaç bir teoridir, hatta belki en ufak bir doğruluk payına bile sahip değildir ancak bir metafor olarak oldukça ilgi çekicidir. Bizler de bilgiyi dağıtmak için ağlar kurduk; internet, özellikle de sosyal medya. Bu ağlar da olağanüstü görünüyor. Öte yandan onlar da bir tür zehri beraberinde taşıyor. Söz konusu kaynaklardan beslenen zihin, hızlı tepkiler, kolay elde edilen sonuçlar, özlü sözler, çılgın akımlarla mutlu olmayı öğreniyor. Onay görmek için çıldırıyor, kendisine karşı geldiğinde öfkeleniyor. İnsanların odaklanma süreleri kısılanıyor, cehalet yayılıyor, sonra da kanıksanıp alkişlanıyor. Karşıt düşüncelerdeki kişiler birbirleriyle akılcı konuşmalar yapamaz oluyor. Ben internetle ilgili kurşun boru teorisine ve onun toplumumuz üzerindeki etkilerine, Roma'nın çöküşüyle ilgili kurşun boru teorisinden daha fazla inanıyorum.

Sokratik yöntem bir tedavidir. Onu bir teknik olarak görmenden önce sabır, sorgulama, tevazu ve kuşku erdemlerinden –diğer bir deyişle sosyal medya tarafından baltalanan ve siyasi ve kültürel hayatımızdan yitip giden her tür iyi tavırdan– oluşan bir ahlak sistemi olarak değerlendirmeliyiz. Bu, hiç korkmadan

zor sorular sormak ve benzer sorularla karşılaşınca gücenmek, hatta meydan okuma ve iddia çürütmeyi dostluk göstergesi olarak algılamak anlamına gelir. İleride de göreceğimiz üzere Sokrates bazen anlaşılması zor bir kavramı zıt anlamlısının adını sorarak anlatmaktan hoşlanır. Bu noktada bu yaklaşımın bize de faydası olabilir. Sokratik metodun tam zıddını ifade eden bir kelime seçmem istenseydi büyük ihtimalle “Twitter” derdim.

Bu tür teknolojilerin iletişim becerilerimizin kalitesi üzerinde oluşturduğu tehdit ve bize çoktan vermiş olduğu zarar hepimiz tarafından bilinmektedir ama savaşın tarafları olması gerektiği kadar açık değildir. Fanatizm, gerçek yerine hayaller, karşıt düşüncelerin ayıplanması, kabul görmeyen görüşlerin sansürlenmesi, hatta otosansüre uğraması, bırakın işbirliği yapmayı konuşmayı bile reddeden insanların âcizliği; tüm bunların yükselişte olduğunu herkes görür. Düşünen insanların çoğu bunlardan korkup nefret eder ve gelecekte endişe duyar. Bu eğilimler henüz uygun bir başlık altında toplanmamıştır ama bir politik görüşe sahip olanların tüm bu sorunlardan (ya da en kötülerinden) karşıt politik görüşteki insanları sorumlu tuttuğu söylenebilir ve henüz bunların sistematik bir şekilde ifade edilebilmiş bir alternatifi de yoktur. Olanlardan kimse hoşlanmasa da direniş henüz bir şekle, bir plana ya da kahramana sahip değildir.

Bu kitap, beklenen kahramana Sokrates’i, plana da Sokratik yöntemi aday gösterir. Az önce sözünü ettiğimiz bütün o kötülüklerin doğal ilacı Sokratik yöntemdir. Hangi kötülüğü seçerseniz seçin, o kötülüğü hangi politik kutupla bağdaştırırsanız bağdaştırın, Sokratik yöntem şüphesiz hepsi için en iyi ilaçtır. Bu yöntem aynı zamanda önemli bir birleşme noktasıdır; güçlü bir mantık, faydalı bir donanım ve köklü bir geçmiş. Düşünce yozlaşmasına karşı duran, partizanlık yapmadan her cephede

savaş verenler bir politik taraf seçmeden önce rahatlıkla Sokratik olduklarını söyleyeceklerdir; savaşa silah kuşanarak değil Sokratik düşünce kurallarına sadık kalarak gireceklerdir. Bu kitap bu sadakatin ne anlama gelebileceğini anlatır.

Bir üniversite mensubu olarak kitabımın, akademik kurumların en iyi hangi ahlaki sistem altında çalışabileceğine dair geniş bir bakış açısı sunmasını istedim. Bu kurumlar sağlıklı bir işleyiş sağlamak için mantık, aksini ispatlama, zor sorulardan kaçmama gibi Sokratik düşünce kurallarına bağlı kalmak zorundadır. Bir üniversite, Sokratik bir yükseköğretim kurumu olarak hizmet vermelidir.

→ 5. Bu kitapta Sokratik yöntemle ilgili pek çok prensibe yer verildi ve okuyucular kitabın bazı kısımlarını diğerlerinden daha ilgi çekici bulacaktır. İşte hangi bölümde ne anlatıldığına dair bir yol haritası.

1. Bölüm ve 2. Bölüm giriş bölümleridir. 1. Bölüm Sokrates'in kim olduğunu (ya da kim olabileceğini) ve tarihi bir karakter olan Sokrates ile edebi bir karakter olan Sokrates arasındaki ilişkiyi anlatır. 2. Bölüm Platon'un fikirlerinin esası ile diyaloglarında bize sunduğu Sokratik yöntem arasındaki farkları açıklar.

3. Bölüm'den 12. Bölüm'e dek Sokratik yöntemin işleyişi anlatılmaktadır. 3. Bölüm'de, ilerleyen bölümlerde daha detaylı anlatılacak olan yöntem unsurları özetlenmektedir. 4. Bölüm yöntemin sohbette değil düşünme eyleminde nasıl kullanıldığından söz etmektedir. 5. Bölüm sorgulamada soru-cevap yaklaşımını tartışmaktadır. 6. Bölüm ve 7. Bölüm'de Sokrates'in en sevdiği tartışma yöntemi olan fikir çürütme yöntemi (elenchos) ve Sokratik düşüncede tutarlılığın önemi anlatılmaktadır. 8. Bölüm'de farklılıkları belirlemek ve silmek konusundaki Sokratik yaklaşım ele alınmaktadır. 9. Bölüm'de yöntemin, benzeşimleri nasıl kullandığı açıklanmaktadır. 10. Bölüm Sokratik